

Major Nándor

IDEIGLENESEK VAGY ÁTJÁRHATÓAK

Vállalkozhat-e Szerbia az „integráció tényezője”-nek a szerepére a Balkáni Katlanban?

Nemrég egy rokonszenves fiatal szerb történész figyelemre méltó kijelentést tett a belgrádi NIN-ben. „Azok, akik a Montenegrótól való elszakadás és az önálló Szerbia eszméjét hirdetik – írta a történész –, beláthatnák, hogy Szerbiának mégiscsak haszna származott abból, hogy annak idején egyesült a szomszédaival. Szerbia mindig az integráció tényezője volt ebben a térségben. Nagy történelmi feladatunk most valamiféle integrációt létrehozni a Szerb Köztársasággal, a Bosnyák–Horvát Föderációval és Macedóniával. Ezért azt gondolom, hogy Szerbia és Montenegró mint közös állam csak első lépés lesz a további integrációk felé. A független Szerbiának mégis kisebb esélye volna arra, hogy egyesüljön a Szerb Köztársasággal, mint Montenegróval összefogva; hiszen a Szerb Köztársasággal csak akkor lehetséges egyesülni, ha vele jön a Bosnyák–Horvát Föderáció is, márpedig ugyan ki remélhetné, hogy az utóbbiak örömmel egyesülnének egy olyan országgal, amely kizárólag szerb töltetű volna. Szerbiának ezen nagy célja, és a Drinán túli szerbekkel való egyesülés – akik csak ideiglenesen szakadtak el az anyaországtól – az a keret, amelyen belül választ kell kapnunk arra a kérdésre: vajon el kell-e Szerbiának válnia Montenegrótól vagy sem.”

Különös, hogy 2002. szeptember 7-én a Drina menti határvárosban, Mali Zvornikban Vojislav Koštunicának, Kis-Jugoszlávia államfőjének is az szaladt ki a száján, hogy a Szerb Köztársaság „a családhoz tartozik”, meg hogy „ideiglenesen van elválasztva Szerbiától”. Sarajevóban, a bosnyák politikai elit soraiban ez menten nagy felzúdulást keltett. Koštunica szavaiból természetesen területi aspirációt olvastak ki Szerbia részéről. Koštunica a felháborodásra előbb nyeglészkedve odavágta, hogy nincs mit mondania. Pár nap múlva azonban magyarázkodni kezdett, hogy elismeri a daytoni határokat, rosszul értelmezték a szavait, a mindegyre integrálódó világban a határokat ideiglenesnek tekinti, így értette, amit mondott, természetesen nemzetársaira vonatkozólag is, a nemzetközi törekvések és az európai integráció szellemében.

Rokonszenves történészünk integrációs elképzelésének azonban, amellyel némi vonatkozásban Koštunica államfő szavai is összecsengenek, van egy elgondolkodtató történelmi vonatkozása. 1991-ben ugyanis, miután Szerbia ré-

széről kirobbantotta a horvátországi háborút, Slobodan Milošević szerbiai köztársasági elnök azt remélte, hogy Jugoszláviát megőrizheti Szerbia, Montenegró, Bosznia-Hercegovina és Macedónia összetételében. Tehát ugyanolyan összetételben, amilyennek létrehozására rokonszenves történészünk napjainkban buzdít. Milošević boldog-boldogtalannal fáradságtalanul tárgyalgatott annak érdekében, hogy ez az elgondolás valóra váljon. Alija Izetbegović bosznia-hercegovinai köztársasági elnök azonban rámutatott: Bosznia-Hercegovina a bosnyákok, szerbek és horvátok társnemzeti alapon működő állama, s ezt a társnemzeti viszonyt csak abban az esetben őrizheti meg, ha a föderációnak Szerbia is, Horvátország is tagállama marad. A Szerbiával, de Horvátország nélkül működő föderációban a szerbek Bosznián belül is óhatatlanul dominanciára tennének szert, a horvátok meg óhatatlanul kisebbségi létbe kerülnének. A föderációban domináló erőviszonyoknak a kihatása hozná ezt magával a köztársaságok szintjén. Izetbegović szerint Horvátország távozása esetén Bosznia-Hercegovina csak abban az esetben őrizhette volna meg a társnemzeti viszonyt állami létének alapjául, ha maga is a függetlenség útjára tért volna. S az 1992-ben kiírt népszavazáson Bosznia-Hercegovina lakosságának 64 százaléka valóban a függetlenségre szavazott. De úgy ám, hogy a bosnyákok meg a horvátok a függetlenségre, a szerbek meg a függetlenség ellen adták le voksukat. Azon a napon, amikor a népszavazás eredményeképpen Bosznia-Hercegovina nemzetközi elismerést nyert, Milošević Szerbiája Bosznia-Hercegovinában is kirobbantotta a háborút.

Kétségtelen, hogy a szerb politikai elit többsége még napjainkban is Szerbia integratív szerepének a bővületében él. Nem veszi figyelembe a történelmi előzményeket. De a magunk részéről nézzünk szembe a dologgal: az integratív szerep, amelyet rokonszenves történészünk fentebb Szerbiának tulajdonított, csupán megszépített kifejezés a hódító szándéokra. S ez is történelmi örökség. Fel kell figyelni arra, hogy ebben, az Európai Unió által körülzárt Balkáni Katlanban Horvátország sem, Bosznia-Hercegovina sem, Macedónia sem, Albánia sem kíván integrációra lépni egyetlen szomszédjával sem. Sőt ma már Montenegró is függetlenségre pályázik. Mindegyik ország meg van elégedve saját létével és keretével. Mindegyiküket kielégíti, ha a szomszédja együttműködik vele, s ha békén hagyja. Csak éppen Kis-Jugoszlávia, illetve Szerbia nem fér a bőrébe, s magához kívánja integrálni ezt is, azt is, am azt is.

Mintha a szerb politikai elit többsége képtelen volna felfogni, hogy napjainkban az „integráció tényezőjé”-nek a szerepére már a Balkáni Katlanban sem vállalkozhat Szerbia, hiszen az csupán az Európai Unióé lehet. Mert ugyan mi előnye származhatna abból Macedóniának vagy Bosznia-Hercegovinának, ha az Európai Unióba történő betagozódás előtt integrálódna Szerbiával? Talán úgy nagyobb kiváltságra tehetne szert? Nem, semmi kiváltságot sem élvezhetne. Miért volna jobb számára, ha például képviselőt Szerbiával közösen alakítaná ki az Európai Unió parlamentjében, mikoron közvetlenül, a saját nevében is kialakíthatja? A négy ország együtt sem kapna nagyobb képviselőt, mint amekkorát külön-külön összeadva kap. Szerbiának meg kellene értenie, hogy csak akkora, amekkorá, s nem nagyobb. Miért nem jut eszébe például Svédországnak, hogy a skandináv országok vele integrálódva szerepeljenek az Európai Unióban, vagy miért nem nyaggatja Litvánia, esetleg Lengyelország a többi balti országot, hogy vele integrálódva kerüljenek be az Európai Unióba? Miért van az, hogy Magyarország politikai elitjéből sem

akadt senki, aki belépés előtt Szlovákiát az integrálódás rögeszméjével zaklatta volna csak azért, mert a határon túl magyarok, innen meg szlovákok is élnek?

A szerb politikai elit többségének az „integrálódó világ” országhatáira vonatkozó elképzelése is értelmetlen. Az elit többsége úgy beszél a Szerbia és Bosznia-Hercegovina közötti országhatárról, mintha az a leendő integrálódás következtében csak „ideiglenes” volna. De Kosovónál saját déli országhatárát véglegesnek meg változtathatatatlannak, s véletlenül sem ideiglenesnek tekinti. Az Európai Unióban viszont a határok csak átjárhatóak, de felettébb szilárdak. Sehol sem ideiglenesek. Még akkor sem, ha nemzetársakat választanak el egymástól. Franciaországnak például eszébe nem jutna Belgiumot integrációval molesztálni annak ürügyén, hogy a vallonok franciák. Arról sem tudunk, hogy a németek ideiglenesnek tartanak országhatárukat Ausztria felé, arra emlékeztetve, hogy az osztrákok nyilvánvalóan németek.

Természetesen a szerb politikai elit okulhatna mind a bosznia-hercegovinai, mind pedig a kosovói protektorátus intézkedéseiből. Hiszen mindkét protektorátust épp azért vezették be, hogy a Balkáni Katlan népeinek politikai elitjeit beavassák az államügyeknek az európai felfogással összhangban történő intézésébe. Pillanatnyilag például igen tanulságos lehetne számára Paddy Ashdownnak, a bosznia-hercegovinai protektorátus vezetőjének a kezdeményezése. Ashdown felettébb szükségesnek tartja Bosznia-Hercegovina együvé tartozásának mielőbbi erősítését, méghozzá avégből, hogy Bosznia-Hercegovina itt, a Balkáni Katlanban megállhasson a saját lábán. Ashdownnak szembe kellett néznie például azzal a ténnyel, hogy a háború alatt és után mind a szerbeknek, mind a horvátoknak csaknem a fele elhagyta Bosznia-Hercegovinát, s többségében haza sem kíván már térni; következésképpen az ország lakosságának már csaknem hetven százalékát bosnyákok képezik. A megcsapant szerbség az ország felét kitevő Szerb Köztársaságot igyekezett elszigetelten tartani az ország többi részétől; az elüldözött bosnyákok mindmáig még Bosznia-Hercegovinán belülről is nehezen telepedhettek haza a Szerb Köztársaság területére. Pedig a háború előtt a Drinán túl, Bijeljjinát kivéve, a szerbek egyetlen határ menti községben sem képezték a lakosság többségét. A Drina túlsó partján jórészt bosnyákok éltek. A nemzetközi protektorátus vezetője a 2002 októberében lezajlott bosznia-hercegovinai parlamenti választás után számottevő reformjavaslattal hozakodott elő: erősíteni kell a központi kormány szerepét, fel kell állítani a központilag irányítható vámhatóságot, a központi kormányban meg kell alakítani a hadügyminisztériumot, létre kell hozni a közös haderő egységes vezérkarát, országos méretben egybe kell hangolni az oktatási rendszert. A boszniai szerb politikai elit véleménye szerint viszont ezeknek a reformoknak a realizálása esetén a Szerb Köztársaság „üres hüvely”-lyé válna. Ami természetesen mérhetetlen túlzás.

Arra azonban, hogy az európai viselkedési módot a Balkáni Katlan országaiban belátható időn belül meg lehetne honosítani, senki se vegyen mérget. Aki úgy képzei, hogy a boszniai szerbeket és horvátokat maholnap egybe lehetne integrálni a bosnyákokkal, az jól tenné, ha haladéktalanul megmérné a lázát. Azért viszont e sorok írója bárki előtt jótáll, hogy Szerbiából és Kosovából, akár Montenegróval egybekötve, akár Montenegró nélkül, egyhamar nem lesz működőképes állam. Sem az Óperenciás-tengeren túl, sem az Óperenciás-tengeren innen!